

L'ERMITA DE SANT BERNAT A MONTSENY

DELMIRO DE CARALT

Al vessant migdia del Matagalls, en un indret voltat d'un evident fenomen de sequedat, des del 15 de juny de 1952 hi ha una ermita de la que n'és titular Sant Bernat de Menthon. Per què ha vingut al Montseny aquest Sant vers el qual no hi havia cap devoció?

La raó es ben clara i senzilla: en 1923 aquell que havia estat cèlebre alpinista-escalador Acchile Ratti, el Sant Pare S.S. Pius XI, el proclamà Patró Universal dels Alps i dels muntanyencs i, al Montseny, tothom hi cap sota d'aquest Patronatge. Perquè o viuen a la muntanya o bé hi tenen un lloc on passar-hi els caps de setmana i les vacances o hi van perquè són excursionistes o esportistes i també van a contemplar-les cercant repós o a escoltar el silenci. Tots ells no teníem fins ara Patró i ara ens protegeix, arreu del món.

Amb la meua muller (Pilar de Quadras i Feliu, 1901-1971) amb qui des de nuvis fórem excursionistes i amants de les muntanyes, rebérem amb molt goig aquest nomenament i sempre més ens sentirem protegits pel qui sols era conegut com Apòstol dels Alps.

Al nostre Centre Excursionista de Catalunya es desitjava honorar-lo, probablement dedicant-li el primer refugi que construïssin però un dia els diguérem que, atesa la dilació, dedicariem la nostra aportació a erigir una ermita a Montseny.

El prestigiós arquitecte Josep Maria Ros Vila encertà plenament la seva creació i trobà molt bona col·laboració en els contractistes, el pare i fill Peris. Un detall curiós: enllestits els fonaments, va actuar una sola mà per aixecar-la, la del picapedrer, el qual obtingué una impressionant qualitat de les parets i de l'absis.

BENEDICCIÓ DE L'ERMITA I DE LES CAMPANES

Per delegació del bisbe Modrego la féu el regent de la parròquia de Montseny mossèn Antoni Comulada, però no es consagrà l'altar, molt adient, però de fusta policromada amb colors vius, com els que trobem pels Pirineus. Un esbart badaloní amenitzà la festa, portat per un amic. Els nombrosos invitats es dugueren el dinar perquè faltaven tres mesos per a inaugurar l'hotel veí.

El naixement de l'ermita permeté l'assistència a missa del veïnat de Montseny d'Amunt que estaven exents de l'obligació degut a la llunyania i que poc es veien i ara conversaven, sortint de missa, mentre a l'ermita s'ensenyava doctrina al jovent i als infants. Avui tenen moto i cotxe i les masies han obert bon camí per sortir a la carretera provincial que travessa el Collformic i que no existia. I totes tenen electricitat i la perniciosa T.V.

CÒNSAGRACIÓ DE L'ALTAR I ENTRONITZACIÓ DE LA RELÍQUIA

El 15 de juny de 1964, amb gran solemnitat, el revdm. prebost del Grand-St. Bernard l'abat monsenyor Angelin Lovey, consagrà l'altar, ara de marbre i entronitzà la relíquia que sol·licità mossèn Joaquim Banrepaux (rector de Montseny des de 1954) concedida per l'excm. i revdm. monsenyor Plàcid Cambiaghi, bisbe de Novara, on morí Sant Bernat. En l'homilia el simpàtic Chanoine Paul Bruchez va pronunciar certes frases en el patois dels Valais per mostrar la semblança que tenia amb el català. Vingueren també els Chanoines P.M. Melly i Charles Giroud, tots quatre molt trempats. Per primera vegada a l'història del mil·lenari de l'hospici, els alts càrrecs deixaven d'assistir el 15 de juny, festa del Sant, a la reunió anual de l'hospici. Portà el tros de crani, des de Novara, el religiós Don Luigi Lodigiani. El preciós reliquiari i la reixa que el tanca, com la creu alçada i l'altar de marbre amb relleus policromats són obra del joier Alfons Serrahima.

També en aquesta ocasió es canvià la senzilla columna de fusta on descansa l'estàtua del Sant per una altra de pedra que té un capitell esculpit per Joaquim Ros Bofarull, que té molta gràcia. Hi veiem diverses figures:

- saltant per la finestra del castell, cap a seguir la vocació religiosa;
- passant davant de la columna de Júpiter, la qual es trenca a trossos;
- pujant per les muntanyes;
- un viatger entre a l'hospici; reconfortat i edificat per l'acolliment i les bones paraules se'n va, tocat de gràcia i, com diu St. Agustí, «hi ha dos homes en mi» i promet abandonar l'home vell;

- un missioner un nadiu i un catequista invita a venir a escoltar-lo. A l'angle superior, a la dreta, hi veiem, jacent, el cos d'un missioner que porta les inicials M.T. que tant poden dir «Màrtir al Tibet» com «Maurici Tornai», que fou assassinat en la Ciutat Prohibida quan volia saludar el Dalai Lama, i del qual ja se n'ha iniciat el procés de beatificació;
- un Chanoine i un gos salvant un accidentat.

En veure aquesta imatge del seu company al Tibet posada vora l'altar, quedaren estupefactes. Vaig trencar el silenci dient-los: si no el beatifiquen no caldrà citar que sigui el Ch. Tornai, però si arriba a Sant, serà la seva primera imatge posada en una església. I digué l'abat: nosaltres no ens hauríem atrevit, però celebrem que se'ls hagi ocorregut.

A l'absis presideix la preciosa talla de Sant Bernat que ensenya la Creu i aixafa el maligne, expressiva realització de Joaquim Ros Bofarull. A un costat una bonica talla de principis del XV, de la Mare de Déu de la Pau de Montseny. Als vitralls de l'absis la Mare de Déu del Pilar i St. Delmiro, per insistència del rector i als laterals quatre figures que havien trepitjat el Montseny, sens dubte: St. Antoni Maria Claret que clavà la Creu al cim del Matagalls, senyant Catalunya, quan era rector de Viladrau; St. Miquel dels Sants qui, als deu anys volia iniciar la vida de penitent fugint de Vic cap en aquests cims i St. Segimon, fill del rei de França que, l'any 500 s'amagà fent vida de penitent abandonant el palau patern fins que fou descobert i el beat Mir de Tagamanent qui, com Sant Bernat, renuncià a ésser hereu d'extensíssimes terres i esdevingueren Canonges Regulars de l'Orde de Sant Agustí.

A l'absis s'hi troben dos esquís, el piolet i una corda d'escalar, ofrena de la Secció de Muntanya del Centre Excursionista de Catalunya el dia que commemoraren els 50 anys de la seva fundació. Pertanyien a consocis morts en accidents de muntanya, entre els quals hi ha els esquís d'Ernest Mallafré, mort el 31 de desembre de 1946.

Les casulles foren dibuixades i brodades a punt de creu per Pilar de Quadras.

Vora l'altar hi ha una base amb puntes d'esquí, per a sostenir el gran ciri «alt com el seu president» de la U.E.C. (Unió Excursionista de Catalunya) complint una prometença d'una gràcia rebuda i que confiïm que es reanudarà quan canviïn els temps, ja que no el porten.

A l'absis hi ha dos cirials de ferro forjat, fragments del massa gran que donà el celoní Sr. Planas.

En una paret s'hi troben, emmarcats, portats pel Ch. Melly, dos records de la seva estada a Missions al Tibet que va haver de suspendre perquè no tolerava aquella alçada: una genziana i un edelweiss agafats per ell al Coll de

Latsa, en 1936, a 1.750 metres i un estoig de breviarí brodat per una religiosa tibetana quan era a Yarkala en 1937.

La primitiva pila de batejar era una antiga peça, fonda, bonica, que feia molts anys que havien destinat a recollir l'aigua de pluja de la teulada i on abeuraven les gallines. Quan nasqué una nena no podien admetre els masovers de la veïna masia El Cot, que es bategés allà, i dugueren l'aigua beneïda de la parròquia. Amb un any d'anticipació havíem adquirit, en una masia que s'enderrocava a Barcelona, les teules, verdoses i groguenques, per a la teulada i l'atri, i vàrem tenir una gran desil·lusió quan en recollir-les el guardià de l'obra ens va dir que, per agrair la propina que li havíem avançat, s'havia entretingut a rascar-les. I no podíem buscar-ne d'altres perquè eren fora de mida i havíem fet les teulades comptant amb les seves dimensions. Esperançats que, havent-hi hagut molsa, lentament reapareixeria... però no comptàvem que aquest racó fos tan sec. A cada banda de la façana hi ha els símbols de la pau, entre els vius i entre els morts: l'olivera i el xiprer d'agulla. L'antiga era curiosa i quedà glaçada, al llarg de 21 dies sota zero que tanta vegetació destruïren, en un hivern molt fred.

La Creu que porta a la mà és un tros de reixa de la finestra de l'habitació on vivia i on el seu pare el tenia reclòs (som a plena Edat Mitjana) fins al dia de la boda amb Margarida, filla del veí baró de Miolans, unió concebuda per ésser més forts, no pas amb ànim de conquestes, ja que tots dos eren bons cristians, però sí per resistir millor un possible atac. El seu fill únic, Bernat, no havent-hi vora els Alps una bona escola, fou enviat amb un preceptor a París i quan tornà sentia una forta vocació d'esdevenir religiós, però son pare s'hi oposà dient-li: «Quan aquest Déu que tant estimem, tant tu com jo, es féu home, ja estava ací la casa dels Menthon (frase tal volta exagerada que figura esgrafiada a la façana del castell, però sens dubte és ben cert que des de l'Edat Mitjana s'ha mantingut pertanyent a la família per transmissió directa a fills o a nebots). Quan l'avisà que l'endemà seria la boda, demanà a Sant Nicolau, patró de la joventut, que li indiqués si devia de continuar amb el seu pare o seguir la vocació, i li digué que era tan veritable aquesta, que la seguís. Deixà una emotiva carta demanant-li que no el perseguís. I recolzant-se, com cada dia, a la reixa de la finestra, sense cap esforç li van quedar a les mans els barrots, en forma de creu, obrint-li i marcant-li el camí de la vida. I aquest moment tan solemne és el que vàrem escollir en encarregar l'estàtua i constitueix una veritable revolució en la iconografia del Sant. Fins que Pius XI no el proclamà Patró Universal dels alpinistes i dels muntanyencs era anomenat «Apòstol dels Alps» i representat com un vell bisbe que, aixecant l'estola, hi lligava el dimoni (el paganisme). El final d'aquesta història que no és pas llegenda, és que, quan el de Menthon hagué de comunicar al de Miolans

GOIGS SANT BERNAT

a llaor de DE MENTHON

ES VENERA AL MONTSENY, EN LA SEVA ERMITA DE SANT BERNAT

PER la Creu que us redimia
i el triomf en el combat:
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Flor dels Alps, reial penyora,
de bressol us fa Menthon.
I en Vós lliri fresc, el món
ha vist néixer nova aurora.
Com el llac d'Anney obria,
vostra vida, vell esclat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Ardit i gentil, a penes
jovencell, heu fet adéu
a la terra, i pel bon Déu
sou amic de les carenes.
Apostol de valentia,
del Senyor porteu llevat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Si en presó la vil tramaïa
us cloïa com un jou,
se us tornà la reixa creu
a la mà, i trofeu de reia.
I caigué la tirania,
triomfant la veritat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Vostra ardor, que no té espera,
pel romeu i pel cristià
que han perdut camí i direcció.
Retorneu a bona via
qui perdé la caritat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Pel serrat de nostra vida,
Satanàs, llop famolenc,
vol llençar en l'horrida avenç
el cor feble que us oblidà.

Deu-li Vós la coratgia
que l'allunyi del pecat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

L'amor féu la meravella
d'aquest dolc, intím recer.
I Vós sou el remeier
des del fons de la capella,
pedra ferma i harmonia
de la vostra humilitat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

A l'abric de l'ermitatge,
i entre roure, avet i pi,
Sant Marçal i Sant Martí,
són la flor d'aquest paratge.
I els plau vostra companyia
i feu bella trinitat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

A mig aire de muntanya
heu plantat tenda i abric.
Matagalls i Coll Fornic
us faran reial penya.
Del Montseny la senyoria
sigueu Vós, i l'heretat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Per la nostra Catalunya
demanem mercé de Vós:
cims de Pe, que no ens allunya
d'ésser braus escaladors
del Crist, mont de l'alegria
i bell cim d'eternitat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Per la terra catalana
escampeu vostres mercès.
Sigui tot bon feligrès
planta que floreix i grana.

Vostre patronatge sia
contra foc i tempestat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Beneït aquesta altura,
de l'ermita té la clau
la Regina de la Pau,
Mare Verge i rosa pura.
Sota l'ombra de Maria
l'avinença ha triomfat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Oh Maria humil i esclava,
sou la bresca de l'amor,
del Montseny, reial honor,
cor de Déu, muntanya brava.
Amb Bernat, feu-nos de guia,
dones cantem tots de bon grat:
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Quan la neu d'hivern corona,
oh muntanya, el teu front alt,
amb el grèvol de Nadal,
prou t'albira Barcelona.
Com la teva neu, que sia
pura sempre la ciutat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Més ençà el Montseny us canta
i a tothora a Vós acut,
oh fontana de salut,
ferm ajut, divina planta!
De tot mal siqueu metgia;
vetlleu tot el veïnat.
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Lliri pur d'Eucaristia,
tija d'or del diví Blat:
*Beneïu, oh Sant Bernat,
ermitatge i rodalia.*

Y. Iustum deduxit Dominus per vias rectas.

OREMUS

INTERCESSIO nos, quæsumus, Domine, beati Bernardi Confessoris commendet; ut, quod nostris meritis non valeamus, eius patrocinio assequamur. Per Christam Dominum nostrum. Y. Amen.

Y. Et ostendit illi regnum Dei.

TORNADA

Per la Creu que us re - di - mi - a i el tri - omf en el com - bat: Be - ne - iu, oh Sant Ber - nat,
er - mi - tat - ge i ro - da - li - a. Flor dels Alps, re - ial pe - nyo - ra, de bres - sol us fa Men - thon,
i en Vós, ll - ri fresc el món, ha vist néi - xer no - va - gu - ro - ra. Com el llac d'An - ne cyo - bri - a
vos - tra vi - da, bell es - clat. Be - ne - iu, oh Sant Ber - nat, er - mi - tat - ge i ro - da - li - a.

Aquesta Goigs foren dicats per Mn. Pere Ribot, prev., amb melodia de Mn. Francesc Baidelló (f.), i amb boleros d'Antoni Ollé i Pinell (f.). Tirats per Bas d'Igualada, estam. er. Això, a Sant Bernat de Montseny, a l'any del Senyor 1975.

l'evasió sorprenent del seu fill, Margarida digué que no era cap ofensa i que calia oblidar-ho perquè ella esdevindria monja, com així fou. Es va presentar a la Catedral d'Aosta a Itàlia, on el bisbe l'acollí i l'acceptà donant-li la formació per esdevenir religiós. En complir els 30 anys s'ordenà sacerdot i l'any 906, en morir Pere de la Val d'Isère, se'l nomenà, per unanimitat, amb el títol d'Arxidiaca. Essent, per tant, Vicari General de la Diòcesi, durant tota la vida fou el seu administrador. Tenia fama de molt bon predicador. Els serraïns s'havien refugiat en aquells cims i en el pas obligat per a tots els pelegrins que volien anar a Roma agafaven hostatges per deslliurar-los a canvi de diners o d'aliments. Decidí pujar, amb uns fidels, a parlar amb els serraïns i, quan passava per la collada de Montjou, on feien adorar Júpiter, avançant amb l'estola elevada, la columna s'esberlà i caigué a trossos. Esverats els serraïns fugiren per no tornar i decidí erigir un hospici. Tornant de Roma es posà malalt i féu una exhortació sublim a Novara i l'endemà morí dolçament, a 85 anys, el 22 de maig de 1008. Fou beatificat oficialment en 1123 pel bisbe de Novara. El 9 d'agost de 1681 el Papa Innocenci XI manà que s'inscrivís el 15 de juny en el martirologi romà.

RECORDS DE L'ERMITA

A l'atri i a l'entrada de l'hotel en unes vitrines s'exhibien molts records, ara mol reduïts i confiem que es revifarà perquè els visitants demostraven que els agradava. Hi havia terracottes de miniatures de l'ermita i estàtues del Sant i medalles de la Verge de la Pau; rosaris de l'excursionista d'una sola dena i la medalla; medalles del Sant, petites, mitjanes i grans per a la motxilla; estàtues del Sant en terracuita, ceràmica o plàstic (que un col·leccionista de marfils féu la facècia, que manté, de col·locar-la a la vitrina); escuts per a la solapa o imperdible; gallerets; una placa per a bastó o bicicleta; puntes d'esquí (només en un diferenciava si era el de la dreta o el de l'esquerra); una vitola de cigar i, evidentment, els goigs, estampes i postals.

DEVOCIÓ A ESPANYA

Malgrat de no tenir cap altra església d'on en sigui el titular, és notable l'extensió de llocs on se l'honora. En la revista missionera SAINT BERNARD DE MENTHON de juliol de 1973 hi ha un article meu parlant dels 18 goigs, quatre poemes, tres llibres, tres himnes, cinc estampes, un gran ciri, la nostra talla de noguera, de dues talles més, de cinc terracottes, de dos vitralls, d'una

pintura a l'oli, de cinc refugis, d'un concurs literari, d'una germandat de salvament muntanyenc... Es pot trobar, traduït, al número 672 (abril 1974) de la revista MUNTANYA, del Centre Excursionista de Catalunya.

L'Aplec anual se celebra el tercer diumenge de juny, amb ofici i, a la tarda es trenca l'olla i es ballen sardanes. Queda deliciós l'ambient, sense sorolls ni gentada, amb dansaires fervents que, quan ho han conegut, retornen a trepitjar la gespa que volta l'Ermita, compenetrats amb la bona interpretació de la cobla Genisenca, de Taradell. Els primers anys es feia l'Aplec el dia de la festa del Sant, el 15 de juny, però es pasà a diumenge a petició de la cobla o dels dansaires. Qui desitgi rebre el programa pot sol·licitar-lo a la parròquia de Montseny. L'ermita té el privilegi de dir la missa de Sant Bernat encara que sigui en diumenge.

ELS GOIS

Són perfectes. En 1954 s'editaren els primers i són obra dels millors artistes del moment: la melodia del musicòleg mossèn Francesc Baldelló compositor de moltes melodies goigístiques; la deliciosa poesia del profund Mossèn Pere Ribot molt expresiva; els boixos del famós il·lustrador Antoni Ollé i Pinell, de l'estàtua, les orles i les flors muntanyenques. L'impressor l'artesà Bas d'Igualada que enguany n'ha fet, el seu fill, la sisena edició, sempre igual, només variant-ne els colors. També imprimí l'ofrena del vitrall del beat Mir de Tagamanent i nombroses edicions de l'estampa en edició castellana i catalana de les lletanies que resen els chanoines després del Rosari i una altra de la Verge de la Pau, en un vers de Maria de Quadras (signa M. de Q.) que diu:

*Els que estimem la muntanya hi anem sempre de bon grat,
tant si plou, neva o venteja com si el sol brillà amb esclat.
Feu, Sant Bernat, patró i guia dels que a la muntanya van
que pels camins de la vida sapiguem també acceptar
nostra part de sol i d'ombra, de bonança i tempestat.
Feu que amb el mateix coratge, fermesa i tenacitat
que despleguem de vegades per vèncer cims terrenals,
cerquem amb la vostra ajuda el camí que ens portarà
al cim daurat de la Glòria per tota l'eternitat.*

Tenim un cedulari de tot el que hem anat aplegant referent a la vida de Sant Bernat, a la creació de l'hospici, a la vida de l'Orde, a les activitats dels chanoines, a les missions, als goigs, etc. i rebem i tenim completa la revista trimestral missionera, molt interessant. Si algú volgués escriure una vida del Sant, posaria a la seva disposició tot el material.

La Missa dominical i dels festius s'ha celebrat sempre a les 12,30 i no hi ha cap intenció de variar-ho. Des del darrer Concili només se celebren bateigs a les parròquies i no se'n faràn més dels excursionistes i fidels del Sant. Se celebren primeres comunions, matrimonis, bodes de plata i d'or i festes familiars, on hi troben un ambient casolà, els dies feiners.

L'ermita pertany avui a la «Fundació Mediterrània» per donació que li vaig fer, amb l'obligació, si se'n vol desprendre, de passar-la al Bisbat com a donació nostra, prevista en vida, per la meua muller i per mi.

Em satisfà i m'emociona l'haver conegut nombrosos casos de reaccions espirituals de gent que anava esgarriada i va trobar el veritable camí de la fe. Així Sant Bernat confirma com, a més de salvar per les muntanyes, ajuda pels camins de la vida portant-nos el Crist.

Sant Bernat, desembre 1987.

